

فهرست کوتاه

جلد اول

سیاس نامه	پانزده-هجده
مقدمه	نوزده-یکصد و هفتاد و شش
متن: بخش اول	۱-۶۴۸
متن: بخش دوم	۶۴۹-۹۳۰

جلد دوم

نسخه بدلها	۹۳۹-۱۱۳۴
تعلیقات	۱۱۳۵-۱۵۰۶
فرهنگواره	۱۵۰۷-۱۷۲۴
فرهنگواره نسخه بدلها	۱۷۲۵-۱۷۴۰
فهرست مراجع	۱۷۴۱-۱۷۸۰

فهرست

جلد اول

سیاس نامه	پانزده-هجده
مقدمه	نوزده- یکصد و هفتاد و شش
متن: بخش اول	۱-۶۴۸
° بسم الله الرحمن الرحيم. آغاز کتاب	۳
۱ ذکر ابن محمد جعفر الصادق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۱۱
۲ ذکر أُوَيْسِ الْقُرْنِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۱۹
۳ ذکر حسن بصرى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۲۹
۴ ذکر مالک دینار رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۴۷
۵ ذکر محمد واسع رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۵۷
۶ ذکر حبيب عجمى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۶۱
۷ ذکر ابوحازم مَدَنِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۶۹
۸ ذکر عَتَبَةُ الْعَلَامِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۷۳
۹ ذکر رابعه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا	۷۷
۱۰ ذکر قُضَيْلِ عِيَاضِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۹۳
۱۱ ذکر ابراهيم بن ادهم رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۱۰۷
۱۲ ذکر بِشْرِ حَافِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۱۲۹
۱۳ ذکر ذوالنَّوْنِ مِصْرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۱۳۹
۱۴ ذکر بايزيد بسطامى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۱۶۱
۱۵ ذکر عبدالله مبارك رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۲۰۷
۱۶ ذکر سُفْيَانَ ثَوْرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ	۲۱۹

- ۱۷ ذکر شقیق بلخی رضی الله عنه ۲۲۹
- ۱۸ ذکر امام ابوحنیفه رضی الله عنه ۲۳۷
- ۱۹ ذکر امام شافعی رضی الله عنه ۲۴۵
- ۲۰ ذکر امام احمد حنبل رضی الله عنه ۲۵۳
- ۲۱ ذکر داود طائی رضی الله عنه ۲۶۱
- ۲۲ ذکر حارث مُحاسبی رضی الله عنه ۲۶۹
- ۲۳ ذکر ابوسلیمان دارانی رضی الله عنه ۲۷۵
- ۲۴ ذکر محمد بن سماک رضی الله عنه ۲۸۵
- ۲۵ ذکر محمد بن اسلم الطوسی رضی الله عنه ۲۸۹
- ۲۶ ذکر احمد حرب رضی الله عنه ۲۹۳
- ۲۷ ذکر حاتم اصم رضی الله عنه ۲۹۹
- ۲۸ ذکر سهل بن عبدالله التستری رضی الله عنه ۳۰۹
- ۲۹ ذکر معروف کرخی رضی الله عنه ۳۲۹
- ۳۰ ذکر سَری سَقَطی رضی الله عنه ۳۳۷
- ۳۱ ذکر فتح موصلی رضی الله عنه ۳۴۹
- ۳۲ ذکر احمد حواری رضی الله عنه ۳۵۳
- ۳۳ ذکر احمد خضرویه رضی الله عنه ۳۵۷
- ۳۴ ذکر ابوتراب نخشبی رضی الله عنه ۳۶۵
- ۳۵ ذکر یحیی معاذ رازی رضی الله عنه ۳۷۱
- ۳۶ ذکر شاه شجاع کرمانی رضی الله عنه ۳۸۷
- ۳۷ ذکر یوسف بن الحسین رضی الله عنه ۳۹۳
- ۳۸ ذکر ابو حفص حداد رضی الله عنه ۴۰۱
- ۳۹ ذکر حمدون قِصار رضی الله عنه ۴۱۳
- ۴۰ ذکر منصور عمّار رضی الله عنه ۴۱۹
- ۴۱ ذکر احمد بن عاصم الأنطاکی رضی الله عنه ۴۲۵
- ۴۲ ذکر عبدالله حُبیب رضی الله عنه ۴۲۹
- ۴۳ ذکر جُنَید بغدادی رضی الله عنه ۴۳۳
- ۴۴ ذکر عمرو بن عثمان مکی رضی الله عنه ۴۶۹
- ۴۵ ذکر ابوسعید خَراز رضی الله عنه ۴۷۵
- ۴۶ ذکر ابوالحسن نوری رضی الله عنه ۴۸۳
- ۴۷ ذکر بوعثمان حیری رضی الله عنه ۴۹۷

- ٤٨ ذكر ابو عبد الله بن الجلال رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٠٧
- ٤٩ ذكر ابو محمد رُوَيْمِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥١١
- ٥٠ ذكر ابن عطا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥١٧
- ٥١ ذكر ابراهيم رَفِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٢٧
- ٥٢ ذكر يوسف اسباط رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٣١
- ٥٣ ذكر ابو يعقوب نهرجورى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٣٧
- ٥٤ ذكر سُمْنُونِ مُجِيبِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٤٣
- ٥٥ ذكر ابو محمد مُرْتَعِشِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٤٩
- ٥٦ ذكر محمد فضل رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٥٣
- ٥٧ ذكر ابو الحسن پوشنگي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٥٧
- ٥٨ ذكر محمد بن على الترمذى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٦١
- ٥٩ ذكر ابو الخير اَقْطَعِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٧١
- ٦٠ ذكر ابو عبد الله ثُرُوغْبَدِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٧٥
- ٦١ ذكر ابو بكر وَرَاقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٧٩
- ٦٢ ذكر عبد الله منازل رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٨٧
- ٦٣ ذكر شيخ على سهل اصفهاني رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٩١
- ٦٤ ذكر خير نَسَاجِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٩٥
- ٦٥ ذكر ابو حمزة خراساني رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٥٩٩
- ٦٦ ذكر احمد مسروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦٠٣
- ٦٧ ذكر ابو عبد الله مغربي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦٠٧
- ٦٨ ذكر ابو على جوزجاني رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦١١
- ٦٩ ذكر ابو بكر كَتَّانِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦١٥
- ٧٠ ذكر ابو عبد الله محمد بن خفيف رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦٢٣
- ٧١ ذكر ابو محمد جريري رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦٣١
- ٧٢ ذكر حسين منصور حلاج رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ٦٣٧
- متن: بخش دوم ٩٣٠-٦٤٩
- ٧٣ ذكر ابراهيم خَوَاصِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ٦٥٣
- ٧٤ ذكر شيخ ممشاد دِينَوَرِي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ٦٦٣
- ٧٥ ذكر ابو بكر شبلي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ٦٦٧
- ٧٦ ذكر شيخ وقت ابونصر سراج رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ٦٩١

۶۹۵	ذکر شیخ ابوالعباس قصاب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۷۷
۷۰۱	ذکر شیخ ابوعلی دقاق رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۷۸
۷۱۹	ذکر شیخ ابوالحسن خرقانی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۷۹
۷۷۵	ذکر شیخ ابراهیم شیبانی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۰
۷۷۹	ذکر ابوبکر طمستانی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۱
۷۸۳	ذکر شیخ ابوحمزه بغدادی، رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۲
۷۸۹	ذکر ابوعمرو نُجَید رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۳
۷۹۳	ذکر ابوالحسن علی الصایغ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۴
۷۹۷	ذکر ابوبکر واسطی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۵
۸۱۵	ذکر ابوعلی تقفی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۶
۸۱۹	ذکر جعفر خلدی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۷
۸۲۳	ذکر شیخ ابوعلی رودباری رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۸
۸۲۹	ذکر شیخ ابوالحسن حُصری رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۸۹
۸۳۵	ذکر شیخ ابواسحاق شهریار کازرونی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۰
۸۳۹	ذکر ابوالعباس سیاری رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۱
۸۴۳	ذکر ابوعثمان مغربی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۲
۸۵۱	ذکر بوالقاسم نصرآبادی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۳
۸۶۱	ذکر شیخ ابوالعباس نهاوندی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۴
۸۶۵	ذکر شیخ ابوسعید ابوالخیر رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۵
۹۲۵	ذکر پیر ابوالفضل حسن رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ	۹۶
۹۲۹	ذکر ابوجعفر محمد بن الحسین رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ	۹۷

جلد دوم

۱۱۳۴-۹۳۹	نسخه بدلها
۱۵۰۶-۱۱۳۵	تعلیقات
۱۷۲۴-۱۵۰۷	فرهنگواره
۱۷۴۰-۱۷۲۵	فرهنگواره نسخه بدلها
۱۷۸۰-۱۷۴۱	فهرست مراجع

٥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

١ الحَمْدُ لِلَّهِ الْجَوَادِ بِأَفْضَلِ أَنْوَاعِ النِّعَمَاءِ الْمَنَّانِ بِأَشْرَفِ أَصْنَافِ الْعَطَاءِ الْمَحْمُودِ فِي أَعَالِي
ذُرَى الْعِزِّ وَ الْكِبْرِيَاءِ الْمَعْبُودِ بِأَحْسَنِ أَجْنَاسِ الْعِبَادَاتِ فِي أَعْمَاقِ الْأَرْضِ وَأَطْبَاقِ السَّمَاءِ
ذِي الْعِظْمَةِ وَ الْجَبْرُوتِ وَ الْبَهَاءِ وَ الْجَلَالِ وَ الْمَلَكُوتِ وَ السَّنَاءِ الَّذِي عَلَا فَاحْتَجَبَ بِانْوَارِ
الْمَجْدِ وَ الْقُدْسِ وَ الثَّنَاءِ عَنِ أَعْيُنِ النَّاطِرِينَ وَأَبْصَارِ الْبُصْرَاءِ وَ ذَنَى فَاقْتَرَبَ مِنْ بَصَائِرِ
الْمَحْتَرِقِينَ بِنَارِ الْعِيَانِ وَ وَهَجِ الْعِنَاءِ وَ رَبَطَ طَرْفَ بَقَاءِ الْمُتَنَعِّمِينَ فِي لُجَجِ بِحَارِ تَوْحِيدِهِ
بِالْفَنَاءِ وَ خَلَطَ شَرْبَ فَنَاءِ الْمُتَغَلِّغِينَ فِي قَعْرِ قُرْبَةِ الْبَهْمَاءِ بِمَحْضِ الْبَقَاءِ وَ أَغْنَاهُمْ بِعِزَّةِ
الْفَقْرِ إِلَيْهِ عَنِ ذُلِّ الرُّكُونِ إِلَى الْأَشْيَاءِ وَ أَوْلَاهُمْ التَّوْفِيقَ لِلْحَيِّدِ عَمَّا هُوَ فِي خِزَانَةِ الْأَلَاءِ وَ
افْتَاهُمُ بِالْفَنَاءِ عَنِ الْبَقَاءِ وَ بِالْبَقَاءِ عَنِ الْفَنَاءِ فَصَارُوا مَغْمُورِينَ بِنُورِ فَنَاءِ الْفَنَاءِ وَ تَخَلَّصُوا عَنِ
هَوَى الْأَهْوَاءِ وَ حَطُّوا رِحَالَ الْأَنْسِ بِفَنَاءِ الْقُدْسِ مُوَدِّعِينَ بِفَنَاءِ الْفَنَاءِ وَ انْقَطَعُوا بِالنُّورِ
الْحَقِيقِيِّ التَّامِّ عَنِ تَخَايِيلِ الْأُظْلَالِ وَ تَمَاتِيلِ الْأَفْيَاءِ وَ هِيَ اَعْيَانِ الدِّهْمَاءِ وَ وَجُودَاتِ الْأَنْشَاءِ.
٢ نَحْمَدُهُ عَلَى أَنْ كَفَانَا كَيْدَ مَنْ آدَانَا فِيهِ وَ قَمَعَ عَنَّا كُلَّ مَنْ عَادَانَا مِنْ أَجْلِهِ وَ أَشْغَلَ عَنَّا كُلَّ
شَاغِلٍ عَنهُ وَ أَلْفَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ وَ قَبْلَنَا خَدَمًا وَ عِبِيدًا لَهُ وَ أَكْرَمَنَا بِشَرِيفِ خُطَابِهِ وَ كَرِيمِ كِتَابِهِ وَ
جَعَلَنَا مُتَّبَعِينَ لِحَبِيبِهِ ثُمَّ مِنْ جُمْلَةِ أَحْبَائِهِ.

٣ وَ نَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ يُوَازِيهِ وَ لَا نَظِيرَ لَهُ يُضَاهِيهِ فَإِنْ نَظَرْنَا إِلَى
الْأَوْصَافِ الْأَلَاهِيَّةِ فَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَإِنْ تَامَلْنَا الْوُجُودَ فَلَا هُوَ إِلَّا هُوَ. وَ نَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَ رَسُولُهُ وَ نَبِيُّهُ وَ صَفِيُّهُ أَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ إِلَى كَافَّةِ الْخَلْقِ فَحَلَّ بِرَفِيعِ مَحَلِّهِ عَقْدَ أَهْلِ الزَّبِيعِ وَ
الضَّلَالِ وَ قَلَّ بِحَدِّهِ عَدَدَ زَمْرِ الْجِزْيِ وَ النِّكَالِ وَ اظْفَأَ بِنُورِهِ نَارَ الْغَوَايَةِ وَ بَوَّأَ انصَارَهُ دَارَ

الهدایة و اضاء قلوب المهتدین بهدیه بأنوارِ جواهرِ الدین و وفقهم لأقتناء مفاخرِ ذخایرِ الیقین و بصرهم بغوامضِ سرایرِ النبیین و خصّ الأصفیاء و الأتقیاء من اتباعه الذین نفضوا أیدیهم عن الكونین و رفضوا عن قلوبهم الألتفاتِ إلی نعیم الدارین من شواهدِ العیب المكنون بما لا تبصره لواحظ العیون و لا تستشرف له طوالع العُقول و نواجذ الطنون و بلغ قلوبهم بما كاشفها به من نهايات المطالب و غایاتِ الهمم و أقشع عن أسرارهم بما طالعها به من أقاصی المقاصد و غایاتِ العُمم و استصفی أرواحهم بما يستجلیه من انوارِ الجلايا القدسیة عن شوائبِ الأنوارِ و كدوراتِ الظلم. صلی الله علیه و علی آله و اصحابه ما ذرَّ شارقُ لطفٍ من مشرقِ فضلٍ و ما وقب غاسقٌ بعدٍ من أفقِ طرد و ما أومض بارقٍ هدايةٍ من سحابِ عنايةٍ و ما لفظ ناطقٌ صدقٍ بكلمةٍ عشقٍ و ما تغلغل قدم شوقٍ فی بادية ذوقٍ و سلم تسليمًا كثيرًا كثيرًا.

۴ اما بعد، چون از قرآن و احادیث گذشتی هیچ سخن بالای سخن مشایخ طریقت نیست، رضی الله عنهم، که سخن ایشان نتیجه کار و حال است، نه ثمره حفظ و قال. و از عیان است نه از بیان. و از اسرار است نه از تکرار. و از جوشیدن است نه از کوشیدن. و از علم لدنی است نه از عالم کسی و از عالم ادبنی ربی است نه از جهان علمنی ابی، که ایشان ورثه انبیا اند علیهم السلام؛ بعضی به دل آدم و بعضی به دل ابراهیم، بعضی به دل موسی، بعضی به دل عیسی، بعضی به دل محمد صلوات الله علیهم اجمعین

۵ و جماعتی را از دوستان، حفظهم الله، رغبتی تمام می دیدم به سخن این قوم و مرا میلی عظیم بود به مطالعه حال ایشان. و سخن ایشان بسیار بود، اگر همه جمع می کردم دراز می شد. التقاطی کرده آمد برای خویش و برای دیگران و دوستان و اگر تو نیز ازین بوده ای، برای تو نیز. و اگر کسی سخن ایشان زیادت ازین خواهد در کتب متقدمان و متأخران این طایفه بسیار یافته شود، از آنجا طلب می کند. و اگر طالبی شرح کلمات این قوم مشبع طلب کند در کتاب شرح القلب و کتاب کشف الأسرار و کتاب معرفة النفس و الرب بسی زیر و زبر آید و بر آن معانی محیط شود که هرکه این سه کتاب معلوم کرد، گمان ما آن است که هیچ سخن این طایفه، الا ما شاء الله، برو پوشیده نماند. و اگر اینجا شرح کلمات می دادیم عظیم مطول می گشت و بحمد الله تعالی اگر شرح این کلمات دادمی هزار کاغذ برآمدی. اما طریقی ایجاز و اختصار سپردن سنت است، كما قال، علیه الصلوة

- وَالسَّلَامُ، أُوتِيَتْ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَ اخْتَصِرَ لِي الْكَلَامُ اخْتِصَارًا
- ۶ و اسانید نیز بیفکنندیم. و سخن بود که در یک کتاب نقل از شیخی بود و در کتاب دیگر نقل از شیخی دیگر به خلاف آن. و اضافات حکایات و حالات مختلف نیز هم بود. آن قدر احتیاط، که توانستم به جای آوردن، به جای آوردم.
- ۷ دیگر سبب شرح نادادن آن بود که خود را در میان سخن ایشان آوردن ادب ندیدم و ذوق نمی‌یافتم و سخن خودم در میان چنین سخنان خوش نمی‌آمد؛ مگر جایی چند اندک اشارتی کرده آمد برای دفع خیال نامحرمان و ناهالان.
- ۸ دیگر سبب آن بود که هر که را در سخن ایشان به شرحی حاجت خواهد افتاد خود آن اولی‌تر بود که سخن ایشان نگرد و باز شرح نادادن.
- ۹ دیگر سبب آن بود که اولیا مختلف اند بعضی اهل معرفت اند و بعضی اهل معاملات اند و بعضی اهل محبت و بعضی اهل توحید، بعضی همه، بعضی دون صفتی، بعضی بی‌صفت. اگر یک‌یک شرح می‌دادیم کتاب از حد اختصار بیرون می‌شد و اگر ذکر انبیا عَلَيْهِمُ السَّلَامُ و ذکر صحابه و اهل بیت می‌کردم، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، یک کتاب دیگر می‌بایست جداگانه. و شرح قومی چه گونه در زبان گنجد که ایشان خود مذکور خداوند و رسول اند و محمود قرآن و اخبار. و آن عالم عالی است و جهان دیگر است. انبیا و صحابه و اهل بیت، عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، سه قوم اند ان شاء الله تعالی که در ذکر ایشان کتابی ساخته آید تا از آن [سه قوم] مثلی از عطار یادگار ماند.
- ۱۰ و مرا در جمع کردن این مجموع چند باعث بود: یکی رغبت برادران دین که التماس می‌کردند.
- ۱۱ دیگر باعث آن بود تا از من یادگاری ماند، تا هر که برخواند ازینجا گشایشی یابد، مرا به دعای خیر یاد دارد و بُود که به سبب گشایش او مرا در خاک گشایشی دهند چنان که یحییٰ عمار - که امام هرات بود و استاد شیخ عبدالله انصاری بود، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - چون وفات یافت، وی را به خواب دیدند، پرسیدند که «خدای تعالی با تو چه کرد؟» گفت: «خطاب کرد که ای یحییٰ! با تو چه کارها داشتیم سخت ولیکن روزی در مجلس ما را می‌ستودی و یکی از اولیای من آنجا بگذشت، آن بشنود، وقت او خوش شد، تو را در کار خوش آمد آن دوست خود کردم و اگر نه این بودی، دیدی که با تو چه کردمی.»

۱۲ دیگر باعث آن بود که شیخ بوعلی دقاق را گفتند که «در سخنِ مردان شنودن هیچ فایده هست چون بدان کار نمی‌کنیم؟» گفت: «بلی، درو دو فایده است: یکی آن که اگر مرد طالب است او را سماع این سخن قوی همّت گرداند و طلبش زیادت کند و دوم آن که اگر کسی در خود دماغی دارد، دماغ او فرو شکند و دعوی از سر او بیرون برَد و نیک او بدو نماید و اگر کور نیست او خود مشاهده کند؛ کَمَا قَالَ الشَّيْخُ الْمُحْفَظُ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، لَا تَزِنِ الْخَلْقُ بِمِيزَانِكَ، وَزِنُ نَفْسَكَ بِمِيزَانِ الْمُرَاقِبِينَ لِنَتَعَلَّمَ فَضْلَهُمْ وَإِفْلَاسَكَ. گفت: خلق را به ترازوی خویش وزن مکن اما خود را به ترازوی مردان راه بسنج تا بدان فضل ایشان و اِفْلَاسِ خَوِيشِ بَدَانِي.»

۱۳ و دیگر باعث آن بود که جُنَيْدِ رَا، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، گفتند که «مرید را چه فایده درین حکایات و روایات؟» گفت: «سخنِ ایشان لشکری است از لشکرهای خدای تعالی که بدان مرید را - که دل شکسته بُود - قوی گردد و از آن مدد یابد.» و حَجَّتِ این سخن آن است که حق تعالی می‌فرماید «وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ (۱۱: ۱۲۰). ما ای محمد! قصه گذشتگان با تو می‌گوییم، تا دل تو بدان آرام گیرد و قوی گردد.»

۱۴ و دیگر باعث آن بود که خواجه‌انبیا می‌فرماید، عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزُلُ الرَّحْمَةُ. اگر کسی مایده‌ای نهد که بران مایده رحمت بارد تواند بود که او را از آن مایده، بی‌فایده، باز نگردانند.

۱۵ و دیگر باعث آن بود تا بُود که از ارواح مقدّس ایشان مددی برین شوریده روزگار برسد و پیش از اَجَلِ او را در سایه دولتی فرو آرد.

۱۶ دیگر باعث آن بود که چون بعد از قرآن و حدیث بهترین سخن‌ها سخن ایشان دیدم و جمله سخن ایشان شرح احادیث و قرآن یافتم، خود را درین شغل درافکندم تا اگر از ایشان نیم باری بدیشان تشبیه جُسته باشم؛ که مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ. چنان که جُنَيْدِ گوید، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، که «مُدَّعِيَانِ رَا نِيكُو دَارِيْدُ كِه اِيْشَانِ مُحَقِّقْ نَمَائِنْدُ وَ پَای اِيْشَانِ رَا بُوَسَه دَهِيْدُ كِه اِگَر هَمَّتِ بَلِنْد نِدَاشْتَنْدِي بَه چِيْزِي دِيْگَر دَعْوِي كَرْدَنْدِي.»

۱۷ دیگر باعث آن بود که چون قرآن و اخبار را لغت و نحو و صرف می‌بایست و بیشتر خلق از معانی آن بهره نمی‌توانستند گرفت این سخنان که شرح آن است و خاصّ و عام را درو نصیب است، اگرچه بیشتر به تازی بود، به زبانِ پارسی نبشته آمد تا همه را شامل بُود.

- ۱۸ دیگر باعث آن بود که چون ما ظاهرا می بینیم که اگر یک سخن به خلاف تو می گویند به خون آن کس سعی می کنی و سالها بدان یک سخن کینه در سینه می گیری؛ چون سخن ناشایستِ باطل را در نفس تو چندین اثر است هم سخن شایسته حق را در دل تو اثر تواند بود هزار چندان، اگرچه تو از آن اثر خبر نیابی، چنان که از امام عبدالرحمان آگاف، رضی الله عنه، پرسیدند که «کسی قرآن می خواند و نمی داند که چه می خواند آن را هیچ اثری بُود؟» گفت: «کسی دارو می خورد و نمی داند که چه می خورد، اثر می کند؛ قرآن اثر نکند؟ بلکه بسی اثر کند. فکیف اگر خود داند که چه می خواند، اثر آن بسیار کند.»
- ۱۹ دیگر باعث آن بود که دلی داشتم حزین که سخن هیچ نمی توانستم گفت و نمی توانستم شنود مگر به کزه و ضرورت و ما لا بُد. لاجرم از سخن ایشان وظیفه ساختم اهل روزگار را تا بُود که برین مایده هم کاسه یابم؛ چنان که شیخ بوعلی سیاه می گوید، رضی الله عنه، که «مرا دو آرزوست: یکی آن که تا سخنی از سخن های او می شنوم دیگر آن که تا کسی را از کسان او می بینم.» پس گفت: «مردی اُمّی ام نه چیزی بتوانم نوشت و نه چیزی برتوانم خواند. یا کسی بایدم که سخن او می گوید، من می شنوم یا سخن او می گویم، او می شنود. اگر در بهشت گفت و گوی او نخواهد بود [بو] علی را بهشت نمی باید.»
- ۲۰ دیگر باعث آن بود که امام بویوسف همدانی را، رضی الله عنه، پرسیدند که «چون این روزگار بگذرد و این طایفه روی در نقاب آرند چه کنیم تا سلامت مانیم؟» گفت: «هر روزی هشت ورق از سخن ایشان می خوانید.» پس وُردی ساختن اهل غفلت را فرض عین دیدم.
- ۲۱ دیگر باعث آن بود که بی سببی از کودکی، دوستی این طایفه در جانم موج می زد و همه وقتی مفرّج دل من از سخن ایشان بود بر امید المرء مع من أحبّ، بر قدر و وسع خویش سخن ایشان را جلوه کردم، که این عهدی است که این شیوه سخن، به کلّیت، روی در نقاب آورده است و مدعیان به لباس اهل معنی بیرون آمده اند و اهل دل، چون کبریت احمر، عزیز شده است؛ کَمَا قَالَ الْجَنِّيدُ لِلسَّبَلِيِّ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، إِذَا وَجَدْتَ مِنْ يَوْافِقِكَ بِكَلِمَةٍ مِمَّا تَقُولُ فَتَمَسَّكَ بِهِ. جُنَيْدُ شَبَلِي رَا كَفْت: «اگر در همه عالم کسی را یابی که در یک کلمه ازینچه می گویی موافق تو بُود دامنش را محکم بگیر.»
- ۲۲ دیگر باعث آن بود که چون می دیدم که روزگاری پدید آمده است که الأخير شرٌّ و آشراز الناس أخيارُ الناس را فراموش کرده اند، تذکره ای ساختم اولیا را و این کتاب را تذکره

الأولیاء نام نهادم تا اهلِ خُسران روزگار اهلِ دولت را فراموش نکنند و گوشه‌نشینان را و خلوت‌گرفتگان را طلب کنند و بدیشان رغبت نمایند تا در نسیم دولتِ ایشان به سعادتِ ابدی پیوسته گردند.

۲۳ دیگر باعث آن بود که چون سخنی بود که بهترینِ سخن‌ها بود از چند وجه: یکی آن که دنیا را بر دلِ مرد سرد کند، دوم آن که آخرت را با یادِ مرد دهد، سوم آن که دوستیِ حق در دلِ مرد پدید آرد، چهارم آن که مرد زادِ راهِ بی‌پایان ساختن گیرد. جمعِ چنین سخن‌ها کردن از جملهٔ واجبات بود. توان گفتن که در آفرینش به ازین کتاب نیست. از بهر آن که سخنِ ایشان شرح قرآن و اخبار است، بهترین جمله سخن‌هاست.

۲۴ و توان گفتن که این کتابی است که مُخَنَّنان را مرد گرداند و مردان را شیرمرد گرداند و شیرمردان را فردمرد گرداند و فردان را عینِ درد گرداند و چه‌گونه عینِ درد نگرداند که هرکه این کتاب را - چنان که شرط بُود - برخواند و بنگرد، آگاه گردد که آن چه درد بوده است در جان‌های ایشان که ازین جنس کارها و ازین شیوه سخن‌ها، از دلِ ایشان به صحرا می‌آمده است.

۲۵ یک روز بر امام مجدالدین خوارزمی شدم، رضی الله عنه. می‌گریست. گفتم: «خیر است!» گفت: «زهی اسفهلاران که درین اُمت بوده‌اند، به مثابت انبیا، که عُلَمَاءُ اُمتی کانبیاء بنی اسرائیل.» پس گفت: «از آن می‌گیریم که دوش گفته‌ام که خداوندا! کارِ تو به عِلَّتِ نیست. مرا ازین قوم گردان یا از نظارگانِ این قوم گردان که قسمِ دیگر را طاقت ندارم.»

۲۶ دیگر باعث آن بود که تا فردا نظرِ شفاعت در کارِ این عاجز کنند و مرا چون سگِ اصحابُ الکهف - اگر همه به استخوانی بُود - نومید نگردانند.

۲۷ جمالِ موصلی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ، عمری خون خورد و جان کند و مال و جاه بذل کرد تا در محاذاتِ جوارِ روضهٔ خواجهٔ انبیا، عَلَيْهِمُ السَّلَام، یک گوزگاه یافت. آنگاه وصیّت او این بود که بر سرِ خاکم نویسد که و کَلْبُهُمْ بِاسِطٍ ذِرَاعِيهِ بِالْوَصِيدِ (۱۸: ۱۸). خداوندا! اگر [چه] من این سخن را از هیچ کسی، هیچ کس نیم، اما اگر ما را پرسند «شما کیانید؟» - ما هیچ کسانِ پادشاهیم. اما همه ایشان اند. به حقّ جان انبیا و اولیا و علمای تو که من غریب و عاجز را ازین قوم محجوب مگردان و از آن نظر - که خاص بدیشان رسد - محروم مکن و این کتاب را سببِ دَرَجَةِ قُرب گردان نه سببِ دَرَكَةِ بُعد. إِنَّكَ وَلِيُّ الْأَجَابَةِ.

۲۸ اکنون آغاز کنیم بعونِ الله و حُسنِ توفیقه.